

Wstęp

Książka Alfreda L. Kroebera i Clyde'a Kluckhohna *Culture. A Critical Review of Concepts and Definitions* ma duże znaczenie dla szeroko rozumianych nauk o kulturze w Polsce. Praca ta została po raz pierwszy krytycznie omówiona przez Antoninę Kłoskowską w książce *Kultura masowa. Krytyka i obrona*¹. Wspomina o niej także Władysław Tatarkiewicz w pracy *Kultura i cywilizacja. Sztuka i nauka o sztuce*², wprowadzając do dyskusji problem relacji pomiędzy kulturą a cywilizacją. Po roku 2000 książka Kroebera i Kluckhohna jest już trwale widoczna w refleksjach teoretycznych kulturoznawstwa (zob. tabela 32 – rozdział czwarty).

Mimo popularności *Culture. A Critical Review...* jest w zasadzie pracą nieznaną³, o czym świadczą liczne – bardziej lub mniej merytoryczne – pomyłki, popełnione także przez samą Kłoskowską. Pomyłki te dotyczą przede wszystkim liczby definicji zgromadzonych przez Kroebera i Kluckhohna (zob. tabela 32) oraz nazewnictwa grup definicyjnych (zob. tabela 31 – rozdział czwarty). Analiza źródeł, tj. adresów bibliograficznych podawanych przez badaczy w przypisach czy bibliografiach końcowych, wyraźnie wskazuje, że odwołania dotyczą angielskiego wydania *Culture. A Critical Review...* Istnieją jednakże przesłanki, by twierdzić, że bezpośrednim źródłem wiedzy – w przypadku prac niektórych polskich badaczy – na temat

¹ Istnieją następujące wydania tej pracy: **1964** (PWN; liczba stron: 482); **1980** (PWN, wydanie 2., liczba stron: 482); **1983** (PWN, wydanie 3., liczba stron: 492); **2005** (PWN, wydanie 4., liczba stron: 482); wszystkie cytaty w niniejszej rozprawie pochodzą z wydania z 2005 roku.

² W. Tatarkiewicz, *Kultura i cywilizacja. Sztuka i nauka o sztuce*, „Nauka Polska” 1976, nr 9–10, s. 42–50. Inna wersja tego artykułu: idem, *Cywilizacja i kultura*, [w:] idem, *Parerga*, Warszawa 1978, s. 74–92.

³ Książka Kroebera i Kluckhohna nie została dotąd przetłumaczona na język polski; w polskich bibliotekach nie znajduje się prawdopodobnie ani jeden egzemplarz tej książki (Stan: lipiec 2011, aktualizacja: czerwiec 2012, na podstawie danych Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego (NUKAT) [www.nukat.edu.pl]); książka ta nie jest także dostępna bezpośrednio w Internecie. **Uaktualnienie** (styczeń 2013): odbitka kserograficzna omawianej tu pracy dostępna jest w bibliotece Collegium Maius – Wydział Filologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, sygnatura 36643. Odbitka ta znajduje się w zbiorach Biblioteki od około 1975 roku (Zakład Teorii Literatury, Biblioteka Instytutu Filologii Polskiej); została zrobiona z oryginału *Culture...* pochodzącego ze zbiorów Biblioteki Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, gdzie książka ta nadal się znajduje pod sygnaturą 4657. Od stycznia 2012 książka Kroebera i Kluckhohna posiada rekord w systemie Horizon, zaś od 23 października 2012 w systemie NUKAT.

systematyki Kroebera i Kluckhohna⁴ jest nie angielski oryginał wspomnianej książki, ale rozpowszechnione w internecie stwierdzenia i opinie.

Zamierzeniem niniejszej rozprawy jest wypełnienie powstałej luki oraz metodologiczne uporządkowanie teorii kultury do roku 1951.

W pracy przedstawiam także, przy pomocy metodologii Formalnej Analizy Konceptualnej (FCA), analizy frekwencyjnej i teorii grafów, koncept kultury Kroebera i Kluckhohna w oparciu o systematykę kultury, którą badacze przedstawili w swojej pracy (systematyka Kroebera i Kluckhohna), co pozwala na dalsze teoriopoznawcze badania kultury.

Zawartość prezentowanej pracy jest następująca:

Rozdział pierwszy stanowi prezentację zawartości pracy *Culture. A Critical Review of Concepts and Definitions*.

W rozdziale drugim omówiono i sproblematyzowano poszczególne grupy definicji stworzone przez Kroebera i Kluckhohna; definicje zostały roboczo przetłumaczone na język polski.

Rozdział trzeci dotyczy formalnego konceptu kultury, który wyłania się z definicji zebranych przez Kroebera i Kluckhohna; analizie poddano definicje sformułowane przez autorów pracy.

Rozdział czwarty jest poświęcony komentarzom i interpretacjom *Culture. A Critical Review...* w pracach polskich badaczy, zwłaszcza w publikacjach Kłóskowskiej. Skomentowane (sprostowane) zostały także niektóre problemy poruszane w polskojęzycznej literaturze przedmiotu.

W rozdziale piątym poruszam problemy wykraczające poza zasadniczą tematykę książki *Culture. A Critical Review...* Omówione zostało m.in. zagadnienie antropologii stosowanej oraz współpracy Kluckhohna z *The Russian Research Center* (TRRC).

* * *

Chciałbym wyrazić szczególne podziękowania Amy Davis-Johnson z Culver Alumni Office, Culver Military Academy oraz pracownikom Harvard University Archives, Pusey Library za udostępnienie materiałów archiwalnych.

---

⁴ Dalej określam systematykę Kroebera i Kluckhohna skrótem SKK.